

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра філософії та біоетики

Затверджую»

В.о. ректора ОНМедУ,

д. мед. н., професор

Р.С. Вастьянов

«7» вересня 2020 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
(назва навчальної дисципліни)

підготовки: **докторів філософії на III освітньо-науковому рівні**
(назва рівня вищої освіти)

галузь знань: **22 «Охорона здоров'я»**
(шифр та назва галузі знань)

спеціальності: **228 «Педіатрія»**
(код та найменування спеціальності)

Розробники: канд. психол. наук, доцент кафедри філософії та біоетики Медянова О. В.

Одеса
2020

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я» складена на підставі освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти з підготовки докторів філософії зі спеціальності 228 «Педіатрія» ОНМедУ, затвердженої Вченою Радою ОНМедУ від 04.06.2020 року (протокол № 4).

Програму обговорено на засіданні кафедри філософії та біоетики «27» серпня 2020 р. (прот. № 1).

Завідувач кафедри, д. філос. н. проф. Ханжи В. Б.

Програму ухвалено на засіданні предметної циклової методичної комісії з гуманітарних дисциплін «10» вересня 2020 р. (прот. № 1).

Голова предметної циклової методичної комісії з дисциплін, к. філол. н., доц. Срьомкіна Г. Г.

Програму затверджено на засіданні Центральної координаційно-методичної Ради ОНМедУ від «16» вересня 2020 р. (прот. № 1).

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Дисципліна «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я» репрезентує в навчальному процесі основні результати міждисциплінарних наукових досліджень, які об'єднують досягнення природничих та гуманітарних наук, а також філософських галузей, а саме: медицини, біології, екології, антропології, біоетики, етики науки тощо.

Програма навчальної дисципліни визначає передумови доступу до навчання, орієнтацію та основний фокус програми, обсяг, необхідний для здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії, перелік загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, нормативний і варіативний зміст підготовки фахівця, сформульований у термінах результатів навчання, та вимоги до контролю якості вищої освіти.

Навчальна дисципліна «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я» складається з 1 кредиту ЄКТС (30 годин): 15 аудиторних годин та 15 годин самостійної роботи.

Предметом вивчення дисципліни «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я» є філософсько-теоретичні та практичні питання сучасного наукового товариства, принципи наукової (зокрема педіатричної) діяльності, моральні проблеми, що виникають у зв'язку із застосуванням сучасних біомедичних технологій у професійній діяльності лікаря-педіатра та інших медичних працівників.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я» базується

на попередній (забезпечуючій) дисципліні «Філософія та методологія науково-медичного пізнання», а також дисциплінах спеціальності. В той же час вивчення цього курсу забезпечує підготовку аспірантів та здобувачів до оволодіння наступними навчальними дисциплінами, зокрема курсами «Академічна доброчесність», «Педагогіка вищої освіти».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я» є засвоєння аспірантами (здобувачами) основних принципів етичної культури лікаря-науковця, що необхідні для виконання їхніх професійних обов'язків, планування та виконання наукових досліджень.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я» є:

- здобути глибинні знання в галузях етики науки, біомедичної етики, філософської антропології, організаційної та соціальної психології, психології наукової діяльності, необхідні для вирішення актуальних проблем медичної теорії та практики;

- сприяти формуванню особистості педіатра-професіонала, що здатна поглибити гуманізацію педіатричної діяльності, сприяти втіленню сучасних принципів наукової діяльності та біоетичних принципів в лікарську практику;

- сформувати у слухачів основи умінь і навичок розв'язання моральних дилем у професійній діяльності;

- сформувати у слухачів засади культури наукової діяльності, розуміння вимог та особливостей наукової комунікації з урахуванням сучасних нормативів наукової доброчесності та можливостей інформаційного суспільства;

- оволодіти теоретико-практичними знаннями та навичками організації та управління науковим та медичним колективом;

- сформувати вміння ефективного управління конфліктами в науковому та медичному (зокрема педіатричному) колективах;

- сприяти формуванню розуміння етико-психологічних аспектів діяльності викладача вищої медичної школи.

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти).

Згідно з вимогами освітньо-наукових програм спеціальностей, дисципліна забезпечує набуття аспірантами компетентностей:

- *Інтегральна:*

Здатність розв'язувати комплексні проблеми, проводити незалежне оригінальне наукове дослідження та здійснювати педагогічну, професійну, дослідницьку та інноваційну діяльність в галузі медицини, зокрема педіатрії.

- *Загальні (ЗК): ЗК 2, ЗК 4.*

ЗК 2. Вміння працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, академічної доброчесності та авторського права.

ЗК 4. Здатність до спілкування і роботи у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.

- *Спеціальні (фахові, предметні, СК): СК 1, СК 7.*

СК 1. Глибокі знання і систематичне розуміння предметної області за напрямом та тематикою наукових досліджень у галузі педіатрії та майбутньої професійної діяльності у сфері вищої медичної освіти.

СК 7. Здатність інтерпретувати можливості та обмеження дослідження, його роль у суспільстві.

Результати навчання (ПРН): ПРН 10, ПРН 11, ПРН 16, ПРН 17.

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна.

ПРН 10. Використовувати результати наукових досліджень в медичній практиці, освітньому процесі та суспільстві.

ПРН 11. Інтерпретувати можливості та обмеження наукового дослідження, його роль в розвитку системи наукових знань і суспільства в цілому.

ПРН 16. Використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватися наукової етики.

ПРН 17. Демонструвати академічну доброчесність та діяти відповідально щодо достовірності отриманих наукових результатів.

Результати навчання для дисципліни.

Аспірант (здобувач) має знати:

- основні поняття й проблеми етики та аксіології науки;
- сутність біоетики як світогляду;
- етичні проблеми буття та пізнання у контексті проблеми людини;
- основні етапи та закономірності становлення етики, професійної етики;
- основні концепції етики науки ХХ і ХХІ ст.;
- сучасні етичні (зокрема біо- та нооетичні) погляди;
- сутність моралі як особистісного вибору та соціокультурного феномену;
- основні засади постнекласичної науки у світлі її людиновимірності;
- теоретико-методологічні, організаційні, комунікативні та психологічні засади науково-дослідної діяльності;
- проблеми гуманізації сучасної педіатрії та шляхи їх вирішення;
- етико-правові проблеми застосування сучасних біомедичних технологій;
- соціокультурні, наукові та філософсько-методологічні засади біоетики, нооетики та етико-правові засади біомедичних досліджень;

- сутність, предмет, об'єкт, основні напрямки та функції біоетики та ноетики;
  - роль цінностей та біоетичних принципів у теорії та практиці педіатрії, в науково-дослідної діяльності;
  - сутність, форми, методи етичної експертизи наукових/клінічних досліджень.
- Аспірант (здобувач) має вміти:*
- використовувати у діяльності відповідний тезаурус курсу;
  - використовувати основні поняття та етичні концепції, що висвітлюються в курсі;
  - аналізувати сутність біоетичного світогляду та міждисциплінарного напрямку медицини, етики та філософської антропології;
  - аналізувати етичні проблеми соціального, політичного та професійного буття людини;
  - аналізувати сутність людської суб'єктивності з точки зору сучасних психологічних концепцій;
  - застосовувати концепції сучасної біоетики, етики науки, організаційної психології та психології інноваційної діяльності для планування та проведення науково-дослідної роботи;
  - володіти технологією наукової комунікації та принципами наукового етикету; спілкуватися у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті;
  - формулювати та вирішувати етичні дилеми, що виникають у дослідницькій діяльності, розробляти проект наукового дослідження з урахуванням етичного аспекту;
  - будувати професійну діяльність відповідно до цінностей та принципів біоетики, вищих міжнародних та вітчизняних нормативних стандартів у галузі біоетики;
  - застосовувати принципи біоетики, принципи належної клінічної практики при проведенні педіатричних досліджень та будь-яких наукових досліджень;
  - виступати гарантом безпеки та захисту прав пацієнтів в практичній медицині та при проведенні клінічних досліджень;
  - дотримуватись етики та академічної доброчесності.

2. Структура навчальної дисципліни «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я» (для денної та заочної форми навчання)

Тема	Денна форма			Заочна форма		
	Лекції	Семін. зан.	СРС	Лекції	Семін. зан.	СРС
1. Біоетика як наука, етико-філософські засади біотичного світогляду. Глобальна біоетика та нооетика як сучасні етапи розвитку біоетики. Проблеми народження, життя, здоров'я, хвороби та вмирання людини у контексті біоетики. Сучасна концепція біобезпеки.	1	2	3	1	1	5
2. Цінності та принципи американської та європейської біоетики. Впровадження принципів біоетики в медичну практику в Україні.	1	2	3		1	4
3. Етичні та правові засади регулювання біомедичних досліджень за участю людини та експериментів на тваринах. Інформована згода на участь у клінічних дослідженнях як реалізація принципу поваги до автономії та гідності пацієнта. Етична експертиза біомедичних досліджень.	1	2	3	1	1	5
4. Етика наукової діяльності. Цінності наукового знання. Соціальна відповідальність наукового співтовариства. Міжнародні конвенції про роль науки в суспільстві і статус вченого. Моральна оцінка науково-технічного прогресу. Глобальні проблеми людства: етичне осмислення. Етика приватних наук. Фальсифікації в науці.	1	2	3			5
5. Етико-організаційні питання співвідношень в вищій медичній школі, науковому та педіатричному колективах. Етико-психологічні аспекти інноваційної діяльності.	1	2	3		1	5
	5	10	15	2	4	24
Разом	30			30		

3. Теми лекцій та семінарських занять з навчальної дисципліни «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я»

Тематичний план лекцій

№ з/п	ТЕМА	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Біоетика як наука, етико-філософські засади біотичного світогляду. Глобальна біоетика та ноетика як сучасні етапи розвитку біоетики. Проблеми народження, життя, здоров'я, хвороби та вмирання людини у контексті біоетики. Сучасна концепція біобезпеки.	1	1
2.	Цінності та принципи американської та європейської біоетики. Впровадження принципів біоетики в медичну практику в Україні.	1	
3.	Етичні та правові засади регулювання біомедичних досліджень за участю людини та експериментів на тваринах. Інформована згода на участь у клінічних дослідженнях як реалізація принципу поваги до автономії та гідності пацієнта. Етична експертиза біомедичних досліджень.	1	1
4.	Етика наукової діяльності. Цінності наукового знання. Соціальна відповідальність наукового співтовариства. Міжнародні конвенції про роль науки в суспільстві і статус вченого. Моральна оцінка науково-технічного прогресу. Глобальні проблеми людства: етичне осмислення. Етика приватних наук. Фальсифікації в науці.	1	
5.	Етико-організаційні питання співвідношень в вищій медичній школі, науковому та педіатричному колективах. Етико-психологічні аспекти інноваційної діяльності.	1	
	Разом	5	2

Тематичний план семінарських занять

№ з/п	ТЕМА	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Біоетика як наука, етико-філософські засади біотичного світогляду. Глобальна біоетика та нооетика як сучасні етапи розвитку біоетики. Проблеми народження, життя, здоров'я, хвороби та вмирання людини у контексті біоетики. Сучасна концепція біобезпеки.	2	1
2.	Цінності та принципи американської та європейської біоетики. Впровадження принципів біоетики в медичну практику в Україні.	2	1
3.	Етичні та правові засади регулювання біомедичних досліджень за участю людини та експериментів на тваринах. Інформована згода на участь у клінічних дослідженнях як реалізація принципу поваги до автономії та гідності пацієнта. Етична експертиза біомедичних досліджень.	2	1
4.	Етика наукової діяльності. Цінності наукового знання. Соціальна відповідальність наукового співтовариства. Міжнародні конвенції про роль науки в суспільстві і статус вченого. Моральна оцінка науково-технічного прогресу. Глобальні проблеми людства: етичне осмислення. Етика приватних наук. Фальсифікації в науці.	4	
5.	Етико-організаційні питання співвідношень в вищій медичній школі, науковому та педіатричному колективах. Етико-психологічні аспекти інноваційної діяльності.	3	1
	Разом	10	4

4. Теми самостійної роботи навчальної дисципліни «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я»

№ з/п	ТЕМА	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Біоетика як наука, етико-філософські засади біотичного світогляду. Глобальна біоетика та нооетика як сучасні етапи розвитку біоетики. Проблеми народження, життя, здоров'я, хвороби та вмирання людини у контексті біоетики. Сучасна концепція біобезпеки.	3	5
2.	Цінності та принципи американської та європейської біоетики. Впровадження принципів біоетики в медичну практику в Україні.	3	4
3.	Етичні та правові засади регулювання біомедичних досліджень за участю людини та експериментів на тваринах. Інформована згода на участь у клінічних дослідженнях як реалізація принципу поваги до автономії та гідності пацієнта. Етична експертиза біомедичних досліджень.	3	5

4.	Етика наукової діяльності. Цінності наукового знання. Соціальна відповідальність наукового співтовариства. Міжнародні конвенції про роль науки в суспільстві і статус вченого. Моральна оцінка науково-технічного прогресу. Глобальні проблеми людства: етичне осмислення. Етика приватних наук. Фальсифікації в науці.	3	5
5.	Етико-організаційні питання співвідношень в вищій медичній школі, науковому та педіатричному колективах. Етико-психологічні аспекти інноваційної діяльності.	3	5
	Разом	15	24

5. Методи навчання

У процесі проведення лекційних та семінарських занять передбачається застосування таких методів навчання:

- за домінуючими засобами навчання: вербальні, наочні;
- складання графічних схем;
- розв'язання ситуаційних задач;
- дискусії з проблемних ситуацій;
- виконання письмових завдань;
- індивідуально-контрольна співбесіда;
- тести контролю знань.

6. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на семінарських заняттях відповідно до сформульованих завдань з кожної теми. При оцінюванні навчальної діяльності слухачів перевага надається стандартизованим методам контролю: тестуванню, структурованим письмовим роботам, структурованому за процедурою контролю практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

Підсумковий контроль в даній дисципліні не передбачено. Вивчення навчальної дисципліни «Професійна етика наукової діяльності в галузі охорони здоров'я» завершується заліком, який виставляється на останньому семінарському занятті курсу за підсумками поточної діяльності.

7. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують аспіранти та здобувачі.

Поточний контроль. Оцінювання успішності вивчення тем дисципліни виконується за традиційною 4-х бальною шкалою. Наприкінці вивчення дисципліни поточна успішність розраховується як середній поточний бал, тобто середнє арифметичне всіх отриманих аспірантом або здобувачем оцінок за традиційною шкалою, округлене до двох знаків після коми.

Підсумковий контроль. Вивчення навчальної дисципліни завершується заліком. Залік отримують аспіранти та здобувачі, які не мають пропусків лекцій і практичних занять або відпрацювали пропущені аудиторні заняття і мають середній бал не менше, ніж 3,00.

Надалі інформаційно-обчислювальним центром університету виконується конвертація традиційної оцінки з дисципліни в оцінку за 200-бальною шкалою, округлену до цілого числа.

8. Рекомендована література

Основна (базова):

1. Біобезпека та біозахист у біологічних лабораторіях 1 та 2 рівнів безпеки: монографія. – Суми: Сумський держ.ун-т. – 2016. – 123с.
2. Запорожан В. Н. Біоетика та біобезпека: національний підручник / В. М. Запорожан, М. Л. Аряєв. – Київ: Здоров'я. – 2013. – 454 с.
3. Запорожан В. М. Етика розуму в добу технологічних викликів / В. М. Запорожан, І. А. Доннікова, В. Б. Ханжи // Біоетика: від теорії до практики / відп. ред. О. О. Кришталь. – Київ : ВД «Авіцена», 2021. – С. 17–28.
4. Запорожан В. Н. Между добром и злом: нравственное самоопределение человека: монография / В. Н. Запорожан, И. А. Донникова, В. Б. Ханжи. — Одесса: ОНМедУ, 2020. — 264 с.
5. Основи біобезпеки (екологічний складник): навч. посіб. / Л. П. Новосельська, Т. Г. Івашенко, В. П. Гандзюра, О. П. Кулінич ; за заг. наук. ред. д.б.н. О. І. Бондаря. – К.: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 180 с.
6. Основи біоетики та біобезпеки: підручник (ВНЗ III—IV р. а.) / О.М. Ковальова, В.М. Лісовий, Т.М. Амбросова та ін. — 2-е вид., вип. – К.: ВСМ «Медицина», 2017. – 392 с.
7. Пустовит С. В. Глобальная биоэтика: становление теории и практики (философский анализ) / С. В. Пустовит. — К. : Арктур-А, 2009. — 324 с.
8. Тихомирова Є. Б. Конфліктологія та теорія переговорів: підр. / Є. Б. Тихомирова, С. Р. Постоловський. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2017. – 240 с.
9. Філоненко М.М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря: монографія / М.М. Філоненко. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 334 с.

Допоміжна:

1. Беззубко Л. В. Управління трудовими конфліктами: Навч. посіб / Л. В. Буззубко, А.Г. Зюнькін, А. В. Калина. – К., 2004. – 281 с.
2. Здоровье-2020: основы европейской политики и стратегия для XXI века [Электронный ресурс]. – Копенгаген: ВОЗ, Европейское региональное бюро UN City, Marmorvej 51, DK-2100 Copenhagen Ø, Denmark, 2020. – 232 с. – Режим доступа: www.euro.who.int ISBN 978 92 890 0037 6
3. Леббех И. Особенности коммуникации врачебного приема [Электронный ресурс] / И. Леббех // Цикл «Доктор. Как разговаривать с пациентом и влиять на его приверженность». – Режим доступа: http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=34109544
4. Медянова О. В. Сьогоднішні завдання вищої медичної освіти в контексті парадигми цілісності людини / О. В. Медянова // Інтегративна антропологія. – № 1. – 2019. – С.42–48.
5. Основи біобезпеки для науково-дослідних установ біологічного профілю / Ю. Т. Салига, І. В. Лучка, В. П. Росаловський. – Львів: Растрів-7, 2017. – 218 с.
6. Яковенко О. В. Інтелект та мислення : психологічний практикум : ч. 1 / Яковенко О. В.; Нац. ун-т Києво-Могилян. акад. – [Київ : Дірект Лайн], 2017. – 44 с.

7. Taking Action Against Clinician Burnout: A Systems Approach to Professional Well-Being / National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. – Washington, DC: The National Academies Press (<https://doi.org/10.17226/25521>), 2019.

9. Інформаційні ресурси

1. Національна наукова медична бібліотека України. <http://library.gov.ua/>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Бібліотека Одеського національного медичного університету (друковані праці та електронний ресурс). <https://library.odmu.edu.ua/catalog/>
4. Бібліотека кафедри філософії та біоетики ОНМедУ. <https://info.odmu.edu.ua/chair/philosophy/file>